

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ.— **Ὁ ἠθικός νόμος τῶν Ἀσκληπιαδῶν τῆς Κῶ**, ὑπὸ τοῦ
Ξένου Ἐταίρου κ. *Giovanni Pugliese Carratelli**.

Σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς ἐπιγραφὰς ποὺ ἀνευρέθησαν στοὺς Δελφοὺς κάτω ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Ὀδὸ ἀναγράφεται ἡ ἀρχὴ ἐνὸς διατάγματος τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀσκληπιαδῶν τῆς Κῶ καὶ τῆς Κνίδου, τῶν πρώτων δεκαετιῶν τοῦ τετάρτου πρὸ Χριστοῦ αἰώνα, ἀναφερομένου στὴ διαδικασία ποὺ ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσει ὁ Ἀσκληπιάδης προτοῦ μεταβεῖ στὸ Ἱερὸ τῆς Πυθίας γιὰ νὰ συμβουλευτεῖ τὸ μαντεῖο καὶ γιὰ νὰ προσφέρει θυσία. Γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ἀπολαύσει τὰ προνόμια ποὺ ἀπνέμονταν ἀπὸ τοὺς Δελφοὺς στοὺς Ἀσκληπιάδες ἔπρεπε προκαταρκτικὰ νὰ δηλώσει ἐνόρκως ὅτι ἀνῆκε στὸ γένος κατὰ ἀνδρογένειαν. Εἶναι γνωστὸ ὅτι τὸν τέταρτο αἰώνα ἡ φυσιογνωμία τοῦ γένους ἢ τοῦ κοινοῦ, ποὺ συνάθροιζε τοὺς δύο κλάδους τῆς Κῶ καὶ τῆς Κνίδου, εἶχε ἀλλοιωθεῖ ἐν συγκρίσει μὲ τὴν ἀρχικὴ: ἐπειδὴ, ὅπως ἤδη ἀναφέρει ὁ Πλάτωνας στὸν Πρωταγόρα (311b), εἶχαν ἐν τῷ μεταξῦ γίνεи δεκτοὶ ἐκεῖνοι ποὺ, στὴ μιὰ ἢ στὴν ἄλλη σχολή, εἶχαν ἐκπαιδευτεῖ στὴν ἰατρικὴ τέχνη καὶ εἶχαν δώσει τὸν ὄρκο ποὺ τοὺς δέσμευε στὸν ἰατρικὸ νόμο. Αὐτὸ ἐπιβεβαιώνεται ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ παραπάνω δελφικὸ διάταγμα, ποὺ δὲν παραχωροῦσε γιὰ πρώτη φορὰ ἀλλὰ ἀνανέωνε τὰ προνόμια ποὺ ἤδη οἱ ἀρχαῖοι Ἀσκληπιάδες εἶχαν δεχτεῖ, ὅπως εἰκάζεται ἀπὸ τὸν Πρεσβευτικὸ (σσ. 412 καὶ 420L), διασφαλίζοντας ὡς ἐκ τούτου —ὅπως ἦταν φυσικὸ, δεδομένου ὅτι ἔπρεπε νὰ προστατευθεῖ τὸ ἐν ἰσχύι στὸ Ἱερὸ τῆς Πυθίας ἀρχαῖο ἱερὸ δίκαιο— τὴν ἐγκυρότητα αὐτῶν τῶν προνομίων μόνο γιὰ ἐκεῖνους ἀπὸ τοὺς Ἀσκληπιάδες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ποὺ μποροῦσαν νὰ δηλώσουν, κατὰ τρόπο ἐπίσημο καὶ δεσμευτικὸ, ὅτι ἀνῆκαν στὸ γένος ἐκ γενετῆς καὶ ὄχι λόγω ἐπαγγέλματος.

Εἶναι γνωστὴ μιὰ ἀνάλογη διαδικασία ποὺ ἀφορᾷ ἄλλα παλαιὰ γένη τῆς Κῶ: στὸ τέλος τοῦ τρίτου πρὸ Χριστοῦ αἰώνα ἡ παραχώρηση τῆς ὁμοπολιτείας στοὺς Καλυμνίους ὥθησε τοὺς Κώους πολῖτες, ποὺ ἀνῆκαν στὰ παλαιὰ γένη καὶ θεωροῦνταν πιστοὶ θεματοφύλακες τῶν λατρευτικῶν τους παραδόσεων, νὰ λάβουν μέτρα, ὥστε νὰ παρεμποδίζονται καταχρηστικὲς παρεισφρήσεις

* GIOVANNI PUGLIESE CARRATELLI, *La loi éthique des Asclépiades de Cos*.

νέων πολιτῶν στους ἔθνικούς λατρευτικούς χώρους, εἰδικότερα στὸ δᾶμο τοῦ Ἴσθμοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνῆκε ὁ Ἴπποκράτης, καὶ σ' ἐκεῖνο τοῦ Ἀλάσαρνα, πασίγνωστου ἐξαιτίας τοῦ παλαιοῦ Ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνα· ἔγινε τότε μιὰ αὐστηρὴ ἀπογραφὴ τῶν πολιτῶν ποὺ εἶχαν τὸ δικαίωμα, λόγῳ ἀπευθείας καταγωγῆς ἢ κατ' ἀγχιστέϊαν, συμμετοχῆς στὸν ἑορτασμὸ τῶν ἱερῶν τῶν δύο δάμων (καὶ ἀνάληψης καθηκόντων μονάρχου μόνο στὸ δᾶμο τοῦ Ἴσθμοῦ, ἔδρα τῆς παλαιᾶς πρωτεύουσας τῆς νήσου, Ἀστυπάλαιας). Διασώθηκαν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς καταλόγους ποὺ τότε συντάχθηκαν καὶ δημοσιεύτηκαν, στους ὁποίους ἦταν γραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν δικαιοῦχων, μὲ τὴν προσθήκη ὅχι μόνο τοῦ πατρωνυμικοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν ὀνομάτων τῆς μητέρας καὶ τοῦ πατέρα τῆς μητέρας.

Ἐνα ιδιόρρυθμο χαρακτηριστικὸ διακρίνει τὸ γένος τῶν Ἀσκληπιδῶν: ὁ ἀρχηγέτης τους, ὄντως, δὲν ἦταν ἓνας θνητός, ἀλλὰ μιὰ θεϊκὴ ὑπαρξή. Κι αὐτό, γιὰ ἓνα γένος ἱστορικὸ καὶ ὅχι μυθικὸ, μπορεῖ νὰ ἐξηγηθεῖ μόνο ἂν ἀρχικῶς ἢ ἔνταξή σ' αὐτὸ συνεπαγόταν τὴν ἐξάσκηση τῆς ἱατρικῆς: εἶναι εὐρέως γνωστὸ, ἐξάλλου, ὅτι σὲ προγενέστερη ἐποχὴ ἡ ἱατρικὴ τέχνη ἦταν ἀποκλειστικὸ προνόμιο ἱερέων πεπειραμένων σὲ μαγικὰ ἔθιμα καὶ σὲ ἐμπειρικές τεχνικές. Εἶναι ἐνδεικτικὸς ὁ δεσμὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ μὲ τὴν Ἀπόλλωνα· ἡ ἐπαμφοτερίζουσα ιδιοσυστασία τοῦ Ἀπόλλωνα, ποὺ ἀπὸ τὴ μιὰ χάριζε ἀσθένειες καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη θεραπεῖες, διατηρήθηκε μέχρι τὴν ὀψιμὴ ἀρχαιότητα, εἰδικὰ στὴν ἑλληνικὴ Ἀνατολή. Ἐπίσης ἡ ἀπόδοση μιᾶς θεσσαλικῆς καταγωγῆς καὶ προελεύσεως τοῦ Ἀσκληπιοῦ εἶναι ἐνδεικτικὸ στοιχεῖο μιᾶς κάποιας σχέσης τοῦ Ἀσκληπιοῦ μὲ μαγικὲς καὶ σαμανικὲς τελετουργίες καὶ ἀσχολίες, τίς ὁποῖες οἱ Ἕλληνες θεωροῦσαν οὐσιαστικὸ γνώρισμα βόρειων πληθυσμῶν, τῶν Θεσσαλῶν καὶ τῶν Θρακῶν.

Παράλληλο μὲ τὸ γένος τῶν Ἀσκληπιδῶν εἶναι τὸ γένος τῶν Οὐλιαδῶν, δηλαδὴ τῶν ἀπογόνων τοῦ Οὐλίου Ἀπόλλωνα, τοῦ «θεραπευτῆ». Ἡ ὑπαρξὴ τους ἔχει ἐξακριβωθεῖ καὶ ἐντοπισθεῖ στὴν ἀποικία τῶν Φωκέων τῆς Ἰταλίας, στὴν Ὑέλη ἢ ἄλλως Ἐλέα· χαρακτηριστικὸ τους στοιχεῖο ἡ ἄσκηση τῆς ἱατρικῆς τέχνης. Ἡ λατρεία τοῦ Οὐλίου Ἀπόλλωνα ἦταν διαδεδομένη στὴν Ἑλλάδα τῆς Ἀσίας καὶ εἶναι ἐπίσης πιστοποιημένη στὴν Κῶ, καὶ συγκεκριμένα στὸ δᾶμο τοῦ Ἴσθμοῦ, ὅπου ἔδρευαν οἱ Ἀσκληπιάδες στους ὁποίους ἀνῆκε καὶ ὁ Ἴπποκράτης. Αὐτοὶ ἦταν συγκεντρωμένοι στὴν πρώιμη ἐποχὴ, στὴν περιοχὴ ποὺ συμπεριελάμβανε τὴ Ρόδο, τὴν Κῶ καὶ τὴν Κνίδο: ὁ Γαληνός (X 5 K) δηλώνει πράγματι: πρόσθεν μὲν ἕρις ἦν οὐ σμικρὰ νικῆσαι τῶι πλήθει τῶν εὐρημάτων ἀλλήλους ὀριγνωμένων τῶν ἐν Κῶι καὶ Κνίδωι διττὸν γὰρ ἔτι τοῦτο τὸ γένος ἦν τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας Ἀσκληπιαδῶν ἐπιλιπόντος τοῦ κατὰ Ρόδον. Ὁ Θεόπομπος ὄντως δὲν ἀναφέρει τὴ Ρόδο (fr. 351 F GrHist

Π Βσ. 609, αναφερόμενο από τον Φώτιο, Βιβλ. 176 σ. 120b), που ως Ἀσκληπιάδες γνωρίζει τους ἐν Κῶι καὶ Κνίδωι ἰατρούς. Λίγο βορειότερα τῆς Κνίδου στήν Ἰασο, ἕνας στεφανηφόρος ἐκ τῶν Ἀσκληπιαδῶν ἀφιέρωσε στὸν τρίτο πρὸ Χριστοῦ αἰώνα ἕνα βωμὸ Ἀσκληπιῶι Ἀποβατηρίωι ἀρχηγέτηι τοῦ γένους. Κατὰ τὴν ἐλληνιστικὴ περίοδο χρησιμοποιοῦσαν αὐτὸ τὸ προσηγορικὸ καὶ ἰατροὶ πού δὲν ἀνῆκον οὔτε ἐκ γενετῆς οὔτε λόγῳ σχολῆς στὸ Κῶο ἢ Κνίδιο γένος καὶ ἔτσι κατάντησε βαθμῆδὸν νὰ χρησιμοποιεῖται ὡς γενικὸ προσδιοριστικὸ τῶν ἰατρῶν. Μπορεῖ νὰ ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς μαθητὲς τῆς σχολῆς τῆς Κῶ ὁ Σελινούντιος Ἀσκληπιάδης πού ἀναφέρεται σὲ μιὰ δελφικὴ ἀφιέρωση τοῦ τέλους τοῦ πέμπτου αἰώνα. Εἶναι ἀρκετὰ πιθανὸ νὰ ἐπιτράπηκε ἡ ἐλεύθερη εἴσοδος ἰατρῶν ξένης προελεύσεως στὸ γένος, μὲ πρωτοβουλία τοῦ ἴδιου τοῦ Ἱπποκράτη: ἐνδειξὴ καὶ αὐτὸ ἐνὸς πνεύματος τολμηροῦ καὶ φιλελευθέρου, ὅπως ἦταν πράγματι ὁ εὐφυῆς Κῶος, πού κατάφερε νὰ ξεπεράσει τὰ ὅρια τῆς ἰωνικῆς φυσιολογίας καὶ ὄχι μόνον ἀνέδειξε τὴν ἰατρικὴ τέχνη σὲ ἐπιστήμη ἀλλὰ καὶ ὑπέδειξε τὸ σωστὸ δρόμο πού ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσει ἡ Ἑλληνικὴ ἐπιστημονικὴ σκέψη, πάνω στήν ὁποία θεμελιώθηκε καὶ στέρωσε ἡ εὐρωπαϊκὴ ἐπιστήμη.

Στὸ νέο ἐπιστημονικὸ προσανατολισμὸ συνέβαλε ὅπωςδῆποτε, μολονότι δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ προσδιοριστεῖ κατὰ πόσο, ἡ ἰατρικὴ σχολὴ τοῦ Κρότωνα, πού ἀνῆκε στὰ χνάρια τῆς διδασκαλίας τοῦ Πυθαγόρα: δὲν μποροῦμε πράγματι νὰ ἀγνοήσουμε τὴ μαρτυρία τοῦ Ἡροδότου (αὐθαίρετως διαγραμμένη ἀπὸ μερικοὺς ἐκδότες) πάνω στήν ὑπεροχὴ τῶν ἰατρῶν τοῦ Κρότωνα καὶ τῆς Κυρήνης, ἀνάμεσα στὸν ἕκτο καὶ στὸν πέμπτο αἰώνα (III 131). "Ἐνα ἀπὸ τὰ διασωθέντα ἀποσπάσματα τοῦ Ἀλκμαίωνα ἐκφράζει μιὰ ἔννοια θεμελιακὴ στὴ σκέψη τοῦ Ἱπποκράτη: *περὶ τῶν ἀφανέων, περὶ τῶν θνητῶν σαφήνειαν μὲν θεοὶ ἔχοντι, ὡς δὲ ἀνθρώποις τεκμαίρεσθαι καὶ τὰ ἐξῆς* (fr. 1 DK), καὶ πού ἀντιστοιχεῖ στὴ δήλωση τοῦ Ἱπποκράτη στὸ πρῶτο κεφάλαιο τοῦ *Περὶ ἀρχαίης ἰητρικῆς*: *διὸ οὐκ ἠξίον αὐτὴν ἔγωγε κενῆς ὑποθέσιος δεῖσθαι ὥσπερ τὰ ἀφανέα τε καὶ ἀπορούμενα, περὶ ὧν ἀνάγκη ἦν τις ἐπιχειροῆν τι λέγειν, ὑποθέσει χρῆσθαι, οἷον περὶ τῶν μετεώρων ἢ τῶν ὑπὸ γῆν.*

Ἡ πρόοδος τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, μολονότι περιόρισε τὰ πλαίσια τῆς θαυματουργίας, δὲ μετρίασε τὸ θρησκευτικὸ αἶσθημα μὲ τὸ ὁποῖο ἦταν ἐμποτισμένο τὸ γένος τῶν Ἀσκληπιαδῶν. Τὸ αἶσθημα αὐτὸ ἐκφράζεται ἀπὸ τὸ ἠθικὸ ἰδεῶδες, πού, σύμφωνα μὲ τὴ θεωρία τοῦ Ἱπποκράτη, συνιστᾷ τὸ ἀπαραίτητο στοιχεῖο τοῦ ἰατρικοῦ λειτουργήματος, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸν ὄρκο καὶ ὅπως ἐπιβεβαιώνουν διάφορες νύξεις στὸ *Περὶ ἰητροῦ* καὶ στὸ *Περὶ εὐσχημοσύνης*. Εἰδικότερα στὸ πρῶτο κεφάλαιο τοῦ *Περὶ ἰητροῦ*, πού πιθανῶς

νά γράφτηκε τὸν τέταρτο αἰώνα, ἀντανακλᾶται ἡ εἰκόνα τοῦ ἱατροῦ ποὺ ἄρесе στοὺς Ἑλληνας τῆς ἐλληνιστικῆς ἐποχῆς καὶ ποὺ ἐπανειλημμένα περιγράφεται καὶ σκιαγραφεῖται ὡς ὑποδειγματικὴ στὰ διατάγματα τῶν διαφόρων πόλεων πρὸς τιμὴ ἱατρῶν: ἐπιμελημένη ἐμφάνιση, ὅπως ταιριάζει στὴν ἱητροῦ προστασίη... δεῖ δὲ σκοπεῖν τάδε περὶ τὴν ψυχὴν τὸν σώφρονα, μὴ μόνον τὸ σιγᾶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὸν βίον πάνυ εὐτακτον, μέγιστα γὰρ ἔχει πρὸς δόξαν ἀγαθὰ, τὸ δὴ ἦθος εἶναι καλὸν καὶ ἀγαθόν, τοιοῦτον δ' ὄντα πᾶσι καὶ σεμνὸν καὶ φιλάνθρωπον.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰπποκράτη καὶ τῶν σχολαρχῶν ποὺ τὸν διαδέχτηκαν διαμόρφωσε μιὰ παράδοση ποὺ ἐξασφάλιζε στοὺς ἱατροὺς τῆς Κῶ ἕνα κύρος καὶ ἕνα γόητρο ἀνώτερα ἀπὸ ἐκεῖνα ἄλλων σχολῶν. Αὐτὸ ἀποδεικνύουν τὰ συχνὰ αἰτήματα ποὺ ὑπέβαλλαν ἄλλες πόλεις στὸ δ ἦ μ ο τῆς Κῶ μὲ τὴν παράκληση ἀποστολῆς ἱατρῶν τῆς πλέον φημισμένης σχολῆς τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Αὐτὸ τὸ κύρος διαφαίνεται στὶς αἰτιολογίες τῶν διαταγμάτων, ποὺ ἔχει μόνον ἡ Κῶς ἀλλά, καὶ πολὺς ἄλλες πόλεις εἶχαν ἐκδώσει γιὰ νὰ ἐκφράσουν τὴν εὐγνωμοσύνη τους γιὰ τὶς ὑπηρεσίες ποὺ οἱ ἱατροὶ αὐτοὶ εἶχαν προσφέρει στὶς πόλεις ὅπου εἶχαν κατὰ καιροὺς φιλοξενηθεῖ. Σχεδὸν ὅλα τὰ διασωθέντα διατάγματα (πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα παραμένουν μέχρι σήμερα ἀνέκδοτα) ἔχουν ἐκδοθεῖ τὸν τρίτο καὶ τὸ δεύτερο πρὸ Χριστοῦ αἰώνα· τὰ διατάγματα αὐτὰ παρουσιάζουν μιὰν εὐγενῆ εἰκόνα τῶν Κῶων ἱατρῶν, τῶν ὁποίων ἐπαινοῦν καὶ ἐκθειάζουν τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴ ἠθικὴ. Ἀρκεῖ νὰ παραθέσουμε τὶς πιὸ ἐνδεικτικὲς αἰτιολογίες (οἱ τιμὲς ποὺ τοὺς ἀπονέμονταν ἦταν ἐκεῖνες ποὺ συνήθως ἀποδίδονταν σὲ διακεκριμένους ξένους, δηλαδὴ ὁ στέφανος, ἡ προξενία καὶ ἡ πολιτεία).

Ὁ Ἀνάξιππος Ἀλεξάνδρου τιμήθηκε ἀπὸ τὸ δ ἦ μ ο τῶν Αἰγυπτίων (στὴν περιφέρεια τῆς Ἀντιμαχείας τῆς Κῶ): κατασταθεὶς ὑπὸ τᾶς ἐκκλησίας ἔτη καὶ πλείω κατὰ τε τὰν τέχνην καὶ τὸν βίον ἐπαῖνον ἀξίως ἀνέστραπται πολλοὺς τε τῶν πολιτῶν εἰς μεγάλας ἀρρωστίας ἐμπεσόντας καὶ κινδύνους τοὺς ἐσχάτους διέσωσε οὐθὲν ἐλλείπων φιλοτιμίας (ZPE 25, 1977, σ. 270).

Ὁ Ὀνάσανδρος Ὀνησίμου δέχτηκε μεγάλες τιμὲς ἀπὸ τὸ δ ἦ μ ο τῶν Ἀλασαρνιτῶν: τὸ ἐκτενὲς διάταγμα, ἀνέκδοτο, γραμμένο σὲ μιὰ μεγάλη στήλη, ἐκτεθειμένη μὲ ἄλλα δημόσια ἔγγραφα στὸ μεγαλύ.ερο Ἴερό τοῦ δ ἦ μ ο, δηλαδὴ στὸ ναὸ τοῦ Ἀπόλλωνα, διατηρεῖται σχεδὸν ἀκέραιο. Ὁ πατέρας του ἦταν δοῦλος ἑνὸς Ὀνησίμου ἱατροῦ, τοῦ ὁποίου προσέλαβε τὸ ὄνομα ὅταν ἀπελευθερώθηκε. Ὁ γιὸς ἔμαθε τὴν ἱατρικὴ τέχνη ἀπὸ τὸν Ἀντίπατρο Διοσκοουρίδα, ἱατρὸ γνωστὸ ἀπὸ ἕνα τιμητικὸ διάταγμα τῶν Καλυμνίων (T. Cal. XXIV καὶ 78), στὰ χρόνια ποὺ ὁ Ἀντίπατρος διέμεινε στὴν Ἀλάσαρνα· συνὼν ἐκεῖ-

νωι τάν τε ἀνατροφάν ἐποιεῖτο ποτὶ πάντα ἄλυπον, τοῖς τε ποτιδεηθεῖσι τῶν δαμοτᾶν ἀπαράκλητος παρείχετο τὰν ἀπὸ τᾶς τέχνης χρεῖαν. "Όταν διορίστηκε ὁ πηρέτας τοῦ δασκάλου, ἔδωσε ἐμφανῆ δείγματα τῆς δεξιωσύνης του καὶ τῆς ἀφογῆς συμπεριφορᾶς του, οὔτε κακοπαθίαν οὔτε δαπάναν οὐδεμίαν ὑφορώμενος ἐξ ὧν ἡμελλέν τι τῶν συμφερόντων τοῖς δαμόταις ἐλλειπεῖν. "Όταν ἀκολούθως ὁ Ἄντιπατρος ἀνακλήθηκε στὸ ἀστικὸ κέντρο ὡς δημόσιος ἰατρός, ὁ Ἄνάσανδρος αἰσθάνθηκε δεσμευμένος νὰ συνεχίσει τὸ λειτουργημά του στὸ δᾶμο, δεδομένης τῆς ἐμπιστοσύνης ποὺ τοῦ ἐκδήλωναν ἀπερίφραστα πολλοὶ ἀπὸ τοὺς δαμότες· καὶ πᾶσιν ἐκτενῆ καὶ πρόθυμον ἑαυτὸν παρείχετο βοathῶν καὶ παραίτιος γινόμενος ὅσον ἐφ' ἑαυτῶι τᾶς σωτηρίας. "Έτσι στὸ δᾶμο, ὅπως καὶ στὸ ἀστικὸ κέντρο, ὅπου εἶχε ἀνοίξει ἕνα ἰδιωτικὸ ἰατρεῖον, οὔτε μισθὸν πέπρακται οὔτε σύνταξιν ὑπομεμένεκεν λαμβάνειν καίτοι γ' ἱκανὸν δυνάμενος ἀπὸ τῶν τοιοῦτων περιποιήσασθαι διάφορον. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἀποποίηση τῶν προσφερομένων ἀπὸ τοὺς ἰδιῶτες ἀνταμοιβῶν συνεπάγεται ἀναγκαστικὰ ὅτι ὁ δᾶμος ἐξασφάλιζε ἐξ ἰδίων τὴ συντήρησιν τοῦ ἰατροῦ. Ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν δαμοτῶν ἐκφράστηκε κατὰ τρόπον ἐξαιρετικόν, ἐπειδὴ, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἔπαινον, τὸ διάταγμα χορηγοῦσε στὸν Ἄνάσανδρον τὸ δικαίωμα «νὰ συμμετέχει στὶς λατρευτικὰς ἐκδηλώσεις στὶς ὁποῖες συμμετεῖχαν οἱ δαμότες»: διάκριση σπάνια, εἰδικὰ γιὰ ἕναν ποὺ ἦταν γιὸς ἐνὸς ἀπελευθέρου, ποὺ ἰσοδυναμοῦσε σχεδὸν μὲ τὴν ἀπονομὴ τῆς ὁμοπολιτείας, τὴν ὁποία οἱ δαμότες δὲν ἦταν ἐντεταλμένοι νὰ ἀπονέμουν.

Ὁ Ἐρμίας Ἐμμενίδα ἐξάσκησε τὸ λειτουργημά του στὴν Ἄλικαρνασσὸ (Robert, Rev. Philol., 1939, II, σσ. 163-165) καὶ σὲ δύο κρητικὰς πόλεις, στὴ Γόρτυνα καὶ στὴν Κνωσσὸ (Laurenzi, CL. Rhodos, X, 1941, σσ. 34 κ.ἐξ.). Οἱ Γορτύνιοι μνημονεύουν ὅτι, κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς πενταετοῦς παραμονῆς του στὴ Γόρτυνα, ἐπιμελήθηκε μὲ ζῆλο καὶ σοφίαν, τόσο σὲ περίοδο εἰρήνης ὅσο καὶ σὲ καιρὸ πολέμου, ὅχι μόνον τοὺς πολίτες, ἀλλὰ καὶ τοὺς ξένους ποὺ ἔτυχε νὰ περάσουν ἀπὸ τὴ Γόρτυνα· ἐπεὶ δὲ ἐπευθὼν ἐπὶ τὰν ἐκκλησίαν ἀξίωσε ἀμὲ ἀφέμεν αὐτὸν ἐς τὰν ἰδίαν.

Ὁ Κάλλιπος Ἄριστοκρίτου, σταλμένος ἀπὸ τοὺς Κῶους, ἀποσταλεῖς ὑπὸ τᾶς πόλιος, στὰ Ἄπτερα τῆς Κρήτης, ἐκτιμήθηκε τόσο πολὺ γιὰ τὶς ἱκανότητές του, τὸν ἐνθουσιασμό του στὴν ἐξάσκησιν τῆς τέχνης του καὶ τὴν ἐν γένει διαγωγὴν του, ὥστε οἱ Ἄπτεραῖοι ἀποφάσισαν νὰ διαβιβάσουν στοὺς Κῶους ἕνα ἀντίγραφο τοῦ διατάγματος ποὺ εἶχαν ἐκδώσει πρὸς τιμὴν του, σφραγισμένου μὲ τὴν δημοσίαν σφραγίδα.

Ὁ Ξενότιμος Τιμοξένου ἐξάσκησε ἐντίμως τὸ ἐπάγγελμά του στὴ γενέτειρα γιὰ πολλὰ χρόνια καὶ διακρίθηκε προπάντων ὅταν ἐνέσκηψε μιὰ

φοβερή επιδημία· κατά τή διάρκειά τῆς επιδημίας αὐτῆς πού ἐπληξε πολλοὺς δημόσιους ἰατροὺς, αὐτὸς ἀ ὕ τ ε π ἄ γ γ ε λ τ ο ς ἐπιδόθηκε στή θεραπεία τῶν ἀσθενῶν πολιτῶν (ΡΗ 5).

Πέρα ἀπὸ τὴν ἐγκωμιαστικὴ διατύπωση, πού εἶναι κοινὸ χαρακτηριστικὸ τῶν περισσώτερων τιμητικῶν διαταγμάτων τῆς Κῶ καὶ τῶν ἄλλων πόλεων, οἱ περιπτώσεις πού ἀναφέρθηκαν συνθέτουν τὴν εἰκόνα τοῦ ἱατροῦ, καὶ ἰδιαιτέρα τοῦ Κῶου ἱατροῦ, ὅπως εἶχε διαμορφωθεῖ προπάντων ἀπὸ τὴν ἱπποκράτεια σχολή. Ἡ διασπορὰ τῶν Κ ῶ ω ν ἱατρῶν, πού ἀποστέλλονταν ἀπὸ τὴν πόλη τους ὄχι μόνο στοὺς δ ἄ μ ο υ ς τῆς νήσου, ἀλλὰ καὶ σὲ ὅποια ἄλλη πόλη εἶχε ὑποβάλλει τὸ τυπικὸ αἴτημα, ὥθησε τὸν Rudolf Herzog νὰ ὑποθέσει ὅτι στὴν Κῶ λειτουργοῦσε μιὰ κρατικὴ ἱατρικὴ ὀργάνωση καὶ ὅτι τὰ ἐκτελεστικὰ ὄργανα τῆς πόλης εἶχαν τὴ δυνατότητα νὰ συντονίζουν τὴν παροχὴ ὑπηρεσιῶν τῶν πολιτῶν πού ἦταν ἀρμόδιοι γιὰ τὴν ἐξάσκηση τῆς ἱατρικῆς τέχνης. Αὐτὴ ἡ ἄποψη δὲν βρῖσκει καμμιά ἐπιβεβαίωση ἀπὸ τὰ διασωθέντα κείμενα: οἱ διατυπώσεις ὅπως ἀποσταλεῖς ὑπὸ τᾶς πόλιος, κατασταθεῖς ὑπὸ τᾶς ἐκκλησίας εἶτε ὑπὸ τοῦ δάμου, ὑπὸ τοῦ δάμου χειροτονηθεῖς, δὲν συνεπάγονται τὸ δικαίωμα ἐπιβολῆς μιᾶς ἀποστολῆς, ἀλλὰ ἀπλῶς πιστοποιοῦν μιὰ ἐπιλογή καὶ μιὰ ἀνάθεση, ὅπως ἀκριβῶς συνέβαινε ὅταν συγκαλοῦνταν ἡ βουλὴ προκειμένου νὰ ἀποφανθεῖ σ' ἓνα αἴτημα δ ι κ α σ τ ῶ ν πού εἶχε ὑποβληθεῖ ἀπὸ ξένη πόλη. Καὶ στὴ μία καὶ στὴν ἄλλη περίπτωση τίποτε δὲν ὑποδεικνύει ὅτι ὁ διορισμένος πολίτης ἦταν δεσμευμένος νὰ ἀποδεχτεῖ τὸ διορισμὸ καὶ τὴν ἐντολή. Ἐξυπακούεται ὅτι κάθε ἀποστολὴ προϋπέθετε τὴ συγκατάθεση τοῦ ἐκλεγέντος. Ὅμως ἓνα κείμενο μπορεῖ νὰ μᾶς κάνει νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ἓνας Κ ῶ ο ς ἱατρός, ἀποσταλμένος σὲ μιὰ ξένη πόλη, δὲν μποροῦσε νὰ διακόψει αὐθαιρέτως τὴν παροχὴ τῶν ὑπηρεσιῶν του: στὸ γορτυνιακὸ διάταγμα πρὸς τιμὴ τοῦ Ἑ ρ μ ῖ α διαβάζουμε ὄντως ὅτι ὁ Κῶος ἱατρός παρουσιάστηκε στὴ βουλὴ γιὰ νὰ ζητήσει νὰ ἐπιστρέψει στὴ γενέτειρα· καὶ οἱ Γορτύνιοι ἐνέδωσαν στὸ αἴτημά του καὶ ἀποφάσισαν, σὲ ἐνδειξὴ εὐγνωμοσύνης καὶ τιμῆς, νὰ συνοδευτεῖ ἀπὸ δύο συμπολίτες τους στὸ ταξίδι τῆς ἐπιστροφῆς. Ἀπὸ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς συναίνεσης τῶν Γορτυνίων εἰκάζουμε ὅτι ἡ παροχὴ ὑπηρεσιῶν ἐκ μέρους τοῦ ἱατροῦ ἦταν ρυθμισμένη μὲ κάποια σύμβαση πού πρέπει νὰ καθόριζε καὶ τὴ διάρκειά τῆς ἀποστολῆς· καὶ ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει κανένας ὑπαινιγμὸς κάποιας ἐπέμβασης τῆς πόλεως τῆς Κῶ, πρέπει νὰ συμπεράνουμε ὅτι οἱ ὅροι τῆς σύμβασης προσδιορίζονταν ἀπευθείας ἀπὸ τὸν ἱατρὸ καὶ τὴ φιλοξενούσα πόλη. Ἦταν φυσικὸ, ἐξάλλου, γιὰ ἓνα λειτουργήμα, τόσο ἀπαραίτητο σὰν αὐτὸ τοῦ ἱατροῦ, νὰ ἐπιθυμοῦσαν οἱ φιλοξενούσες πόλεις ἀκριβεῖς συμφωνίες.

Ὁ λόγος μιᾶς τόσο αὐστηρῆς τήρησης τῶν ἀνειλημμένων ἐπαγγελματικῶν ὑποχρεώσεων δὲν πρέπει νὰ ἀναζητηθεῖ τόσο στὴν ἐνδεχόμενη ὑπαρξὴ νομικῶν

δεσμεύσεων όσο στο ἦθος τοῦ ἱατροῦ, ὅπως αὐτὸ διαμορφώθηκε παράλληλα μὲ τὴν ἐξέλιξη τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς καὶ θρησκευτικῆς σκέψης· τῆς σκέψης δηλαδή ποὺ ὑπέδειξε στους πολίτες μιᾶς ἐλεύθερης κοινότητας τὴν ἀποδοχὴ τῆς ἰσότητας τῶν καθηκόντων καὶ τῶν δικαιωμάτων· τῆς σκέψης ποὺ ταυτόχρονα εὐνόησε καὶ ἐνίσχυσε τὴν εὐσέβεια καὶ τὴν φιλοανθρωπία. Δὲ ματαιοπονοῦσαν οἱ πρῶτοι φιλόσοφοι καὶ ποιητὲς ὅταν τόνιζαν τὴ σημασία τῆς ἀνθρώπινης ἀλληλεγγύης, κηρύσσοντας μιὰ θρησκευτικὴ ἐνόραση τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, τὴν ὁποία θεωροῦσαν ὡς μιὰ στιγμή τῆς ἀρμονικῆς ζωῆς τοῦ σύμπαντος καὶ ὄχι ὡς ἓνα κλειστὸ ἐπεισόδιο περιορισμένο ἀνάμεσα σὲ μιὰ ἄγνωστη γένεση καὶ σὲ ἓνα σκοτεινὸ ὑπερκόσμιο πεπρωμένο· οὔτε πρέπει νὰ παραμεληθεῖ ἡ ὑποβλητικὴ τῶν μυστηριακῶν θεωριῶν, τοῦ πυθαγόρειου ὀρφισμοῦ καταρχήν, μὲ τὶς παροτρύνσεις τους πρὸς ἐπιδίωξη τοῦ αἰωνίου καὶ ὑπέρβαση τοῦ ἐφήμερου. Δὲ διαθέτουμε πολλὰ στοιχεῖα γιὰ νὰ προσδιορίσουμε τὴ συμβολὴ τῶν φιλοσόφων καὶ ποιητῶν στὴ διαμόρφωση τοῦ ἦθους τοῦ ἱατροῦ, ποὺ ἦταν ἐναρμονισμένο, στὴ σχολὴ ποὺ ἴδρυσε ὁ Ἴπποκράτης, μὲ τὸν ὑψηλὸ βαθμὸ τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας· ἀλλὰ ἐπίσης δὲν εἶναι ἀβάσιμη ἡ ἄποψη ὅτι στὴν ἱατρικὴ σχολὴ τοῦ Κρότωνα διατυπώθηκαν ὑποδείξεις ὄχι μόνον ἐπιστημονικοῦ ἀλλὰ καὶ θρησκευτικοῦ καὶ ἠθικοῦ χαρακτήρα. Ὅπως σ' αὐτὴ τὴ σχολή, ποὺ ἐξελίχθηκε στενὰ συνυφασμένη μὲ τὴν διδασκαλία τοῦ Πυθαγόρα καὶ μὲ τὴν θρησκευτικὴ ὀρφικῆς ἐμπνεύσεως τῆς πυθαγόρειας κοινότητας, ἔτσι καὶ στὸ περιβάλλον τῆς ἱπποκράτειας σχολῆς πρέπει νὰ δεχτοῦμε ὅτι ἐπικρατοῦσε μιὰ αὐστηρὴ εὐσέβεια. Ἡ ὑπεροχὴ τῆς λατρείας τοῦ Ἀσκληπιοῦ στὴν Κῶ εἶναι ἐνδειξὴ ἐνὸς κύρους τῆς σχολῆς καὶ σὲ θρησκευτικὸ ἐπίπεδο. Ἀκόμη πιὸ σημαντικὸ τὸ γεγονός ὅτι ἡ σχολὴ ἀπαιτοῦσε μιὰ ἠθικὴ δέσμευση, ἀναγκαστικὰ τροφοδοτούμενη ἀπὸ μιὰ ἐντονη θρησκευτικὴ ἰσότητα.

Προφανὲς ἀποδεικτικὸ στοιχεῖο αὐτῆς τῆς ἄποψης ἦταν ὁ ὄρκος, ποὺ προσδιόριζε ἐπακριβῶς τὸ ξεπέρασμα τῆς ἐθνικῆς δομῆς τῶν Ἀσκληπιαδῶν καὶ τὴν ἀναδιάρθρωσή τους σὲ ἀμιγῆς ἐπαγγελματικὸ ἐπίπεδο καὶ παράλληλα ἐγκαθίδρυε μιὰ ἠθικὴ δεοντολογία — τῆς ὁποίας ἐγγυητὲς παρέμεναν οἱ θεότητες ποὺ ἐπόπτευαν τὴ ζωὴ τοῦ γένους καὶ τῆς σχολῆς (ὄμνυμι Ἀπόλλωνα ἱητρὸν καὶ Ἀσκληπιὸν καὶ Ὑγείαν καὶ Πανάκειαν καὶ θεοὺς πάντας τε καὶ πάσας)— τὴν ὁποία ἔπρεπε νὰ σέβονται οἱ δάσκαλοι καὶ οἱ μαθητὲς στὶς ἀμοιβαῖες σχέσεις τους καὶ στὶς σχέσεις τους μὲ τὸν ἐξωσχολικὸ κόσμο. Αὐτὸ εἶναι ἓνα κοινὸ στοιχεῖο πολλῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν τῆς ἀρχαιότητος, ἀπὸ τὴν πυθαγόρεια σχολὴ καὶ περαιτέρω· ἴσως οἱ πυθαγόρειοι κανονισμοὶ νὰ ἐπέδρασαν πρῶτα στὴν ἱπποκράτεια σχολὴ καὶ στὴ συνέχεια στὴν Ἀκαδημία.

Στὸ ἀνανεωμένο γένος τῶν Ἀσκληπιαδῶν ὁ πνευματικὸς δεσμός,

προσδιορισμένος από μιὰ σ υ γ γ ρ α φ ή, ἀπέβαινε πιδ ἰσχυρὸς ἀπὸ τὴν ἐξ αἵματος συγγένεια· καὶ ὁ δάσκαλος, «ἐκεῖνος ποὺ δίδασκε τὴν ἰατρικὴ τέχνη», γινόταν ἰσότιμος μὲ τοὺς γονεῖς καὶ ὁ μυημένος μεριμνοῦσε γι' αὐτόν, ἂν παρουσιαζόταν ἡ εὐκαιρία καὶ ἡ ἀνάγκη, καὶ θεωροῦσε ἀδέλφια του τοὺς ἀπογόνους τοῦ δασκάλου (ἐδῶ ἐπανεμφανίζοταν ἡ ἐθνικὴ παράδοση), στοὺς ὁποίους δίδασκε χωρὶς ἀνταμοιβὴ ἢ συμβόλαιον τὴν ἰατρικὴ τέχνη, ἂν οἱ ἴδιοι τὸ ἐπιθυμοῦσαν. Ἀνάμεσα στοὺς κανόνες ποὺ διεῖπαν τὴν ἐξάσκηση τῆς τέχνης, τοὺς ὁποίους ὁ γιατρὸς δεσμευόταν νὰ σεβαστεῖ κατὰ τὴν ἄσκηση τῶν ἐπαγγελματικῶν καθηκόντων του, ἓνας κανόνας ἐνεῖχε ἰδιαιτέρη βαρύτητα, ἐκεῖνος ποὺ ρύθμιζε τὴν ἀτομικὴ του συμπεριφορά: ἀγνώως δὲ καὶ ὁσίως διατηρήσω βίον τὸν ἐμὸν καὶ τέχνην τὴν ἐμήν. Ὁ ἰατρὸς, ὄχι μόνον στὶς σχέσεις του μὲ τοὺς ἀσθενεῖς, ἀλλὰ καὶ στὸν καθόλου τρόπο διαβίωσής του, ἔπρεπε νὰ σεβαστεῖ καὶ τὴν ἄλλη ἐπίσημη ὑποχρέωση ποὺ ἀνέλαβε νὰ ἐκπληρώσει: ἂ δ' ἂν ἐν θεραπείῃ ἢ ἴδω ἢ ἀκούσω, ἢ καὶ ἄνευ θεραπείης κατὰ βίον ἀνθρώπων, ἂ μὴ χρὴ ποτε ἐκλαλεῖσθαι, σιγήσομαι, ἄρρητα ἠγρεύμενος εἶναι τὰ τοιαῦτα. Αὐτὸ τὸ σημεῖο πρέπει νὰ τύχει ἰδιαιτέρας προσοχῆς, ἐπειδὴ παρουσιάζει τὸν ἰατρὸ στοὺς ἐπίπεδο τοῦ ἱερουργοῦ ποὺ ὀφείλει καὶ γνωρίζει νὰ σέβεται τὰ ἄ ρ ρ η τ α, ὅ,τι δὲν πρέπει νὰ καθίσταται γνωστὸ στοὺς κοινούς θνητούς: ἡ σχέση τοῦ ἰατροῦ εἶχε λοιπὸν κάποιον ἰερὸ χαρακτήρα. Δὲν ζητεῖται ἡ εὐνοια τῶν θεῶν σὲ ἀνταμοιβὴ τῆς πιστῆς τηρήσεως τοῦ ὄρκου, οὔτε ἡ τιμωρὸς ἐπέμβασή τους σὲ περίπτωσι ἀθετήσεως· ἀπλῶς ὑπενθυμίζεται αὐτὸ ποὺ ἀναγκαστικὰ προϋποθέτει ὁ τρόπος συμπεριφορᾶς: ἡ καλὴ φήμη (δ ὁ ξ α) τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἰατροῦ στὴν πρώτη περίπτωσι· τὸ ἀντίθετο, τ ἄ ν α ν τ ῖ α, γιὰ τὸν ἐπίορκο. Κι αὐτὸ φανερώνει τὴν πίστη σ' ἓνα νόμον αἰώνιον ποὺ θεοπίττει τὴν εὐθύνη τοῦ ἀτόμου καὶ τὸ ἀναπόφευκτο τῶν συνεπειῶν τῶν σκέψεων καὶ πράξεων του. Ἔτσι οἱ Ἀ σ κ λ α π ι ἄ δ ε ς ἰατροί, μὲ τὸ ἀναγνωρισμένον κύρος τοῦ ὀνόματος ποὺ ἔφεραν καὶ τῶν λατρευτικῶν δοξασιῶν ποὺ πρέσβευαν στοὺς δ ἄ μ ο τ ο υ ς (στὸν ὁποῖο εἶχε δοθεῖ κάθε προτεραιότητα στὴν προσφορὰ δημοσιῶν θυσιῶν), ἐπισκίασαν αὐτούς ποὺ εἶχαν προωθήσει τὸ σ υ ν ο ι κ ι σ μ ὸ τοῦ 366 πρὸ Χριστοῦ καὶ ὅσους μποροῦσαν νὰ καυχιοῦνται, σὲ περίοδο αὐτοκρατορικῆ, ὅτι ἦταν μόνον ἀπόγονοι, Ἀσκληπιοῦ μὲν ἀπὸ γενειῶν λε', Ἡρακλέους δὲ ἀπὸ ν', σύμφωνα μὲ ἀνέκδοτη ἐπιγραφή τῆς β ο υ λ ῆ ς καὶ τοῦ δ ἄ μ ο υ τῆς Κῶ ποὺ τιμοῦσε ἓνα ἀπὸ αὐτούς.

Ὅτι τὸ ἦ θ ο ς τῆς ἱπποκράτειας σχολῆς, ὅπως ἀντικαθρεφτίζεται στὴν ἐν γένει διαγωγή τῶν ἰατρῶν τῆς, ἦταν τὸ ὑποδειγματικὸ ἰδεῶδες σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο ἔπρεπε νὰ ἐναρμονίσουν τὴ δρᾶση τους καὶ ἰατροὶ ἄλλων σχολῶν, τὸ ἀποδεικνύουν δύο διατάγματα, τὸ ἓνα τοῦ δ ἄ μ ο υ τῶν Β ρ υ κ ο υ ν τ ῖ ω ν τῆς Καρπάθου καὶ τὸ ἄλλο τοῦ Γυθείου τῆς Λακωνίας. Στὸ πρῶτο, ποὺ δὲν πρέπει νὰ εἶναι προγενέ-

στερο τοῦ δευτέρου πρὸ Χριστοῦ αἰώνα, εἶναι καταγραμμμένες οἱ ἀξιέπαινες ὑπηρεσίες ἐνὸς ἱατροῦ τῆς Σάμου, ὁ ὁποῖος ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ὅταν διέμενε στὴ Ρόδο, πολλοὺς τῶν δαμετῶν ἐν ἐπικινδύνοις διαθέσει γενομένους ἔσωσε μισθὸν οὐ δεξιόμενος· καὶ στὸ δεύτερο, πού πιθανῶς νὰ εἶναι τοῦ πρώτου πρὸ Χριστοῦ αἰώνα, ἐκθειάζεται ἕνας Λακεδαιμόνιος ἱατρὸς σπουδᾶς καὶ φιλοτιμίας οὐθὲν ἐλλείπων εἰς τὸ πᾶσιν ἴσος εἶναι καὶ πένησι καὶ πλουσίοις καὶ δούλοις καὶ ἐλευθέροις, καὶ ἐπιπλέον θεωρῶν τὰν πόλιν ἐξαπορομένην ἐν ταῖς εἰσφοραῖς ἐπανγείλας τῷ δάμῳ δωρεὰν ἱατροῦσειν παρὰ μέτρον συνέτεινε αὐτόν.

Οἱ μεταρρυθμισμένοι ἀπὸ τὸν Ἴπποκράτη Ἀσκληπιάδες παρουσιάζονται, λοιπόν, ὄχι πλέον ὡς ὑπάλληλοι ἐνὸς κρατικοῦ συστήματος, πού ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ ἐξασκοῦν τὴν ἱατρικὴ τέχνη στὴν πατρίδα τους καὶ στὸ ἐξωτερικό, κατόπιν συμφωνιῶν κυβερνητικῶν παραγόντων τῆς πατρίδας τους μὲ ἐκείνους ἄλλων πόλεων, ἀλλὰ ὡς μέλη μιᾶς ἀδελφότητος, πού ἀκολουθοῦσαν προαιρετικῶς ἕναν ἀνώτερο ἠθικὸ νόμο, πού τοὺς συνιστοῦσε νὰ προτάσσουν τὴ μέριμνα τῶν ἀσθενῶν πρὶν ἀπὸ κάθε ἀτομικὸ συμφέρον, ὅπου καὶ ὅταν τοὺς τὸ ζητοῦσαν. Σ' αὐτὸ ὀφείλεται ἡ συχνότητα ὑποβολῆς ἀπὸ πολλὰς πόλεις αἰτημάτων μετὰκλήσης Κῶν ἱατρῶν, συχνότητα, πού, παρὰ τὰ ἐλλιπῆ στοιχεῖα πού διαθέτουμε, εἶναι ἀναλογικῶς ἀνώτερη ἀπὸ ἐκείνη πού παρατηροῦμε συγκριτικὰ μὲ ἱατροὺς ἄλλων πόλεων.

Θεματοφύλακας ἀνακαινιστικῶν ἐπιστημονικῶν θεωριῶν, πού ἀνέπτυξε ὁ εὐφυῆς Ἴπποκράτης, ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὰ μεγάλα ἰδεώδη πού εἶχαν διαδώσει οἱ Πυθαγόρειοι στὸν ἑλληνικὸ κόσμο, τὸ κοινὸν τῶν Ἀσκληπιάδων τῆς Κῶ ἐκτελοῦσε μιὰ σημαντικὴ ἀποστολή, ὄχι μόνο ἐπαγγελματικὴ, κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴ περίοδο· ἐκείνη ἡ ἐνόραση τοῦ σύμπαντος, πού ὁ André-Jean Festugière κάλεσε «κοσμικὴ θρησκεία», τροφοδότησε τὰ αἰσθήματα τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς ἀρμονικῆς συμβίωσης τοῦ ἀνθρώπινου γένους καὶ ἔδωσε νέα ἀγλὴ στὶς θρησκευτικὰς καὶ ἠθικὰς δοξασίαις τῶν μεγάλων αἰῶνων τῆς ἑλληνικῆς διανόησης.

R É S U M É

La loi éthique des Asclépiades de Cos.

L' auteur, s'appuyant principalement sur les données épigraphiques, examine les traditions et la loi éthique des Asclépiades de l'île de Cos, la patrie d'Hippocrate. Ces médecins de qualité, qui faisaient remonter leur origine à des dieux (Apollon, Asclépios), constituaient une classe spéciale et privilégiée et étaient particulièrement honorés et respectés partout où ils allaient comme invités à offrir leurs précieux services.